

ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสียด อำเภอनाโยง จังหวัดตรัง*

THE PEOPLE'S OPINIONS TOWARDS POLITICS IN NAKHAOSIA SUBDISTRICT, NAYONG DISTRICT, TRANG PROVINCE.

ณัฐวัฒน์ กิตติธนาชุพันธ์¹ และ สิทธิพงษ์ สิทธิภัทรประภา²
Nattawat Kittithanachupun¹ and Sitthipong Sitthiphataraprabha²
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโศกราช¹⁻²
Mahamakut Buddhist University Sritammasokaraj Campus Thailand¹⁻²
Corresponding Author's Email: ekkawin.piy@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสียด อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง และ 2) เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสียด อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง โดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-methods research) กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลนาข้าวเสียด อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จำนวน 364 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้นำชุมชน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประชาชนทั่วไป จำนวน 2 คน และนักวิชาการท้องถิ่น รวม 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า

1. ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสียดโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการรับรู้ทางการเมือง ด้านการสื่อสารทางการเมือง และด้านพฤติกรรมการเมือง ตามลำดับ

2. แนวทางการส่งเสริมความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสียด อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพชี้ให้เห็นว่า ประชาชนมีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับค่อนข้างสูง ขณะที่พฤติกรรมทางการเมืองโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยพฤติกรรมที่พบมากคือการปฏิบัติตามหน้าที่พลเมือง โดยเฉพาะการใช้สิทธิเลือกตั้งและการติดตามข่าวสาร อย่างไรก็ตาม การรับรู้ทางการเมืองยังเน้นความเข้าใจจากประสบการณ์ตรง

* Received 8 November 2025; Revised 19 December 2025; Accepted 2 January 2026

มากกว่าการวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง และประชาชนยังต้องการข้อมูลทางการเมืองที่ถูกตั้งและนำเชื่อถือจากหน่วยงานท้องถิ่น

คำสำคัญ: ความคิดเห็นทางการเมือง, การมีส่วนร่วมทางการเมือง, การรับรู้ทางการเมือง, การสื่อสารทางการเมือง, การเมืองท้องถิ่น

Abstract

This study aimed 1) to examine the level of public opinions toward politics in Nakhawsi Subdistrict, Nayong District, Trang Province, and 2) to propose guidelines for promoting public opinions toward politics in the area. A mixed-methods research design was employed. The quantitative sample consisted of 364 residents of Nakhawsi Subdistrict, while qualitative key informants included community leaders, members of the Subdistrict Administrative Organization Council, two local residents, and a local academic, totaling five participants. Data were collected using questionnaires and in-depth interviews. Quantitative data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation, whereas qualitative data were analyzed through descriptive content analysis.

The research finding were as follows:

1. The findings indicated that overall public opinions toward politics in Nakhawsi Subdistrict were at a moderate level. When examined by dimension, political participation recorded the highest mean score, followed by political perception, political communication, and political behavior, respectively.

2. Regarding guidelines for promoting public opinions toward politics in Nakhawsi Subdistrict, qualitative analysis revealed that residents demonstrated relatively high levels of political behavior and participation, particularly in voting and following political news. However, political perception was primarily shaped by direct experiences rather than structural or policy-oriented analysis. In addition, residents expressed a strong need for accurate and reliable political information provided by local government agencies.

Keywords: Political opinions; Political participation; Political perception; Political communication; Local politics

บทนำ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากสะท้อนบทบาทของประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย ความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติของประชาชนต่อการเมืองจึงมีผลโดยตรงต่อคุณภาพของการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะในบริบทของการกระจายอำนาจที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนา ตรวจสอบ และแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สถาบันพระปกเกล้า, 2563)

อย่างไรก็ตาม แม้ประเทศไทยจะมีการส่งเสริมการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง แต่การมีส่วนร่วมของประชาชนในหลายพื้นที่ยังคงอยู่ในระดับจำกัด และมีความแตกต่างกันตามบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ การศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงไม่อาจอธิบายได้ด้วยภาพรวมระดับประเทศเพียงอย่างเดียว หากแต่จำเป็นต้องพิจารณาในระดับพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะ เพื่อให้เข้าใจพลวัตของความคิดเห็นและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนได้อย่างลึกซึ้ง (ศักดิ์ชัย จันทนา, พีระพงศ์ ภัคศิริ และปะการัง ชื่นจิตร, 2564)

ตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง เป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทที่มีลักษณะเฉพาะทั้งด้านภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และโครงสร้างสังคม ประชาชนมีความหลากหลายด้านอาชีพ ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ อีกทั้งยังได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นในช่วงที่ผ่านมา แม้พื้นที่ดังกล่าวจะอยู่ภายใต้โครงสร้างการปกครองท้องถิ่นเช่นเดียวกับพื้นที่อื่น แต่กลับยังขาดงานศึกษาที่สะท้อนความคิดเห็นของประชาชนต่อการเมืองในเชิงประจักษ์อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในมิติของพฤติกรรม การรับรู้ การมีส่วนร่วม และการสื่อสารทางการเมือง

ช่องว่างองค์ความรู้ (knowledge gap) ที่สำคัญของการศึกษานี้ คือ การขาดข้อมูลเชิงประจักษ์ที่อธิบายว่า ประชาชนในตำบลนาข้าวเสียมีความคิดเห็นต่อการเมืองในระดับใด และความคิดเห็นดังกล่าวแสดงออกผ่านรูปแบบพฤติกรรม การรับรู้ การมีส่วนร่วม และการสื่อสารทางการเมืองอย่างไร การเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวจะช่วยให้เข้าใจการเมืองท้องถิ่นในระดับฐานราก และสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการออกแบบนโยบายและกิจกรรมการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ (สุพจน์ พงษ์พัฒนา, 2564)

การวิจัยนี้จึงกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาโดยอาศัยแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยกำหนดให้ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน เป็นตัวแปรอิสระ และความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสียเป็นตัวแปรตาม ซึ่งประกอบด้วย 4 มิติหลัก ได้แก่ (1) พฤติกรรมการเมือง (2) การรับรู้ทางการเมือง (3) การมีส่วนร่วมทางการเมือง และ (4) การสื่อสารทางการเมือง กรอบแนวคิดดังกล่าวใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์และตีความผลการวิจัย

เพื่ออธิบายลักษณะความคิดเห็นของประชาชนและเชื่อมโยงไปสู่การเสนอแนวทางการส่งเสริมความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น (สถาบันพระปกเกล้า, 2563)

ดังนั้น การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จึงมีความสำคัญทั้งในเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย เนื่องจากจะช่วยสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นในบริบทพื้นที่เฉพาะ และเป็นฐานข้อมูลสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาการสื่อสาร การมีส่วนร่วม และการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นและระดับชาติอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่องในงานวิจัยทางรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ เนื่องจากความคิดเห็นทัศนคติ และพฤติกรรมของประชาชนสะท้อนถึงคุณภาพของระบอบประชาธิปไตยและความเข้มแข็งของการเมืองในระดับท้องถิ่น งานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถแบ่งออกเป็น 4 แนวคิดหลักตามกรอบแนวคิดของการศึกษา ได้แก่ พฤติกรรมการเมือง การรับรู้ทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการสื่อสารทางการเมือง

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการเมือง

พฤติกรรมการเมืองหมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมือง ทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การติดตามข่าวสาร และการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ซึ่งสะท้อนระดับการตื่นตัวและวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน (Almond & Verba, 1963) นอกจากนี้ พฤติกรรมการเมืองยังได้รับอิทธิพลจากทรัพยากรส่วนบุคคล เช่น เวลา ความรู้ และเครือข่ายทางสังคม (Verba, Schlozman, & Brady, 1995)

ในบริบทประเทศไทย พระมหาทัศนพงษ์ ชยเมธี (2563) และสุพจน์ พงษ์พัฒนา (2564) พบว่า พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่นมักเน้นการปฏิบัติตามหน้าที่พลเมืองมากกว่าการมีส่วนร่วมเชิงนโยบาย

แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ทางการเมือง

การรับรู้ทางการเมืองหมายถึง กระบวนการรับรู้และตีความข้อมูลทางการเมือง ซึ่งมีผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมือง แนวคิดความสามารถทางการเมืองที่รับรู้ (political efficacy) อธิบายว่า การรับรู้ประกอบด้วยความสามารถภายในและภายนอก ซึ่งส่งผลต่อความสนใจและการมีส่วนร่วมของประชาชน (Campbell et al., 1954)

งานวิจัยในประเทศไทยพบว่า การรับรู้ทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่นมักเกิดจากประสบการณ์ตรงและผลกระทบในชีวิตประจำวัน มากกว่าการทำความเข้าใจเชิงโครงสร้างทางการเมือง (วัชรมน จันรอง และ พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า, 2567)

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองสะท้อนบทบาทของประชาชนในระบบประชาธิปไตย ครอบคลุมกิจกรรมตั้งแต่การเลือกตั้ง การเข้าร่วมประชุมสาธารณะ ไปจนถึงการแสดงความคิดเห็นและการรวมกลุ่มทางการเมือง (Verba & Nie, 1972) โดย Norris (2002) แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็นแบบดั้งเดิมและแบบใหม่

ในบริบทการเมืองท้องถิ่นไทย การมีส่วนร่วมของประชาชนยังคงกระจุกตัวอยู่ในกิจกรรมที่รัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดขึ้น ขณะที่การมีส่วนร่วมเชิงนโยบายและการตรวจสอบยังมีข้อจำกัด (ศักดิ์ชัย จันทนา, พิระพงศ์ ภัคศิริ และปะการัง ชื่นจิตร, 2564)

แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารทางการเมืองคือกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อต่าง ๆ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะในยุคสื่อดิจิทัล (McNair, 2018)

งานวิจัยในประเทศไทยชี้ว่า แม้สื่อออนไลน์จะเป็นช่องทางหลักในการรับรู้ข้อมูลทางการเมือง แต่ยังมีข้อจำกัดด้านความน่าเชื่อถือ ขณะที่หน่วยงานรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงเป็นแหล่งข้อมูลที่ประชาชนให้ความเชื่อถือสูง (สุพจน์ พงษ์พัฒนา, 2564)

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mix Methodology Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indept-interview) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎก หนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ซึ่งมีสิทธิเลือกตั้งหรือเคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่น ในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอ

นาโยง จังหวัดตรัง จำนวน 7,142 คน จำนวน 10 หมู่บ้าน (สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลนาข้าวเสีย, 2568)

เชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 5 คน

1. ผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน หรือสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 2 คน
2. ประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจและมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง จำนวน 2 คน
3. นักวิชาการท้องถิ่นหรือผู้มีบทบาททางสังคมที่สามารถให้ข้อวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับความคิดเห็นทางการเมืองในพื้นที่ จำนวน 1 คน

ลักษณะการคัดเลือก การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่หลากหลายและสะท้อนบริบททางสังคม-การเมืองของตำบลนาข้าวเสีย

วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีความครอบคลุมและสะท้อนลักษณะประชากรของตำบลนาข้าวเสีย อำเภอ นาโยง จังหวัดตรัง อย่างเหมาะสม โดยเริ่มจากการแบ่งชั้นเชิงพื้นที่ (Stratified Sampling) ซึ่งตำบลนาข้าวเสียประกอบด้วย 10 ชุมชน ผู้วิจัยกำหนดให้แต่ละชุมชนเป็นชั้นประชากร (Stratum) และจัดสรรจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้การเก็บข้อมูลมีการกระจายตัวอย่างครอบคลุมทุกพื้นที่ของตำบล

จากนั้น ผู้วิจัยใช้การสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) ภายในแต่ละชุมชน โดยคัดเลือกกลุ่มพื้นที่หรือย่านที่พักอาศัยซึ่งมีลักษณะประชากรที่หลากหลาย อาทิ ย่านการค้า ย่านชุมชนเมือง และย่านชานเมือง เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างสามารถสะท้อนสภาพสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างรอบด้าน

ในขั้นสุดท้าย ผู้วิจัยใช้การสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ในการคัดเลือกผู้ตอบแบบสอบถามจากประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่กำหนด โดยผู้ให้ข้อมูลต้องมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ มีสัญชาติไทย มีอายุ 18 ปีขึ้นไป และอาศัยอยู่ในตำบลนาข้าวเสียอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจากผู้ที่มีความสมัครใจ และพร้อมให้ข้อมูลในช่วงเวลาที่ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมือง เพื่อนำสาระสำคัญที่ได้มาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดและใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นจึงนำมากำหนดโครงสร้างและร่างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยคำถามทั้งแบบปลายปิด (Close-ended questions) และแบบปลายเปิด (Open-ended questions) เพื่อให้ครอบคลุมขอบเขตของการศึกษาและสามารถสะท้อนความคิดเห็นของประชาชนได้อย่างรอบด้าน โดยเป็นการดัดแปลงจากแบบสอบถามที่เคยผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นแล้วในงานวิจัยก่อนหน้า

เมื่อจัดทำแบบสอบถามฉบับร่างแล้ว ผู้วิจัยได้นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงทั้งด้านเนื้อหา ความชัดเจน และความเหมาะสมของถ้อยคำ จากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน และคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.66–1.00 แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในระดับที่เหมาะสม

หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับประชาชนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ตำบลใกล้เคียง เพื่อทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.951 ซึ่งอยู่ในระดับสูง แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นและสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงคุณภาพเครื่องมือเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจึงนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนที่เป็นระบบ โดยผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่กำหนดไว้ และดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและถูกต้อง หลังจากสิ้นสุดการเก็บข้อมูล ได้รับแบบสอบถามกลับคืนครบถ้วนจำนวน 364 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 จากนั้นผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้อง และความครบถ้วนของข้อมูล พร้อมทั้งจัดลำดับและบันทึกข้อมูลเพื่อเตรียมการวิเคราะห์

ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้การจัดหมวดหมู่และการสังเคราะห์เชิงพรรณนา เพื่อสะท้อน

มุมมอง ประสบการณ์ และข้อเสนอแนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพดังกล่าวถูกนำมาบูรณาการร่วมกับผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ เพื่อใช้ในการอธิบายและเสนอแนวทางการส่งเสริมความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย

1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 53.8 มีอายุ 41-50 ปี จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 42.9 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 24.5 มีอาชีพเกษตร /รับจ้าง จำนวน 253 คน คิดเป็นร้อยละ 69.5 และมีรายได้ 10,001 – 15,000 บาท จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 37.1

2) การวิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง โดยการหาค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง โดยรวม 4 ด้าน

ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมือง ในตำบลนาข้าวเสีย	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านพฤติกรรมการเมือง	3.25	.597	ปานกลาง
2. ด้านการรับรู้ทางการเมือง	3.29	.615	ปานกลาง
3. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง	3.55	.646	มาก
4. ด้านการสื่อสารทางการเมือง	3.26	.625	ปานกลาง
รวม	3.34	.555	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.34$, S.D. = .555)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยสุด พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = .646) รองลงมาคือ ด้านการรับรู้ทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.29$, S.D. = .615) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ด้านพฤติกรรมการเมือง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$, S.D. = .597)

3) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มีดังนี้

จากผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในตำบลนาข้าวเสียมีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับค่อนข้างสูง ขณะที่พฤติกรรมทางการเมืองโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยพฤติกรรมที่พบมากคือการปฏิบัติตามหน้าที่พลเมือง คือ การใช้สิทธิเลือกตั้ง การติดตามข่าวสาร และการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม การแสดงความคิดเห็นเชิงนโยบายและการมีส่วนร่วมเชิงวิเคราะห์ยังมีข้อจำกัด โดยประชาชนส่วนใหญ่มักมีบทบาทเป็นผู้สังเกตการณ์มากกว่าผู้มีส่วนร่วมเชิงรุก ดังนั้น แนวทางการส่งเสริมความคิดเห็นของประชาชนควรมุ่งพัฒนา “คุณภาพ” ของการมีส่วนร่วมควบคู่กับการรักษาระดับ “ปริมาณ” การมีส่วนร่วมที่มีอยู่แล้ว

ประการแรก ควรเสริมสร้างการรับรู้และความเข้าใจทางการเมืองในเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะบทบาทของรัฐบาล พรรคการเมือง และองค์กรอิสระ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ชีวิตในท้องถิ่น เพื่อยกระดับการรับรู้จากการมองการเมืองในเชิงปฏิบัติและคุณธรรมส่วนบุคคล ไปสู่การทำความเข้าใจเชิงนโยบายและระบบการเมืองที่ซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล

ประการที่สอง ควรพัฒนาเวทีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นให้เป็นพื้นที่ปลอดภัย เปิดกว้าง และเห็นผลลัพธ์ได้จริง โดยเฉพาะเวทีประชาคมและกระบวนการรับฟังความคิดเห็นที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนอย่างสร้างสรรค์ ลดอคติทางการเมือง และสร้างความเชื่อมั่นว่าความคิดเห็นของประชาชนสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายหรือการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม

ประการที่สาม ควรพัฒนาระบบการสื่อสารทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพและน่าเชื่อถือ โดยให้องค์กรบริหารส่วนตำบลเป็นศูนย์กลางการสื่อสารข้อมูลทางการเมืองที่ถูกต้อง ชัดเจน และเข้าใจง่าย ควบคู่กับการใช้สื่อออนไลน์อย่างเหมาะสม เพื่อเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มวัย พร้อมทั้งส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารและการคัดกรองข่าวปลอม เพื่อยกระดับจากการรับรู้เชิงเผื่อสังเกตไปสู่การมีส่วนร่วมทางความคิดอย่างมีวิจารณญาณ

โดยสรุป แนวทางการส่งเสริมความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสียควรมุ่งสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อมั่น และช่องทางมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพ เพื่อให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้อย่างสร้างสรรค์ มีเหตุผล และนำไปสู่การพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในระบอบประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง” ผู้วิจัยได้นำผลที่พบจากการวิจัยมาอภิปรายเชื่อมโยงทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่อไปนี้

1) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนในตำบลนาข้าวเสียยังคงให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง โดยเฉพาะการใช้สิทธิเลือกตั้งและการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาศัพทพงษ์ ชยเมธี (2563) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นมักอยู่ในรูปแบบการมีส่วนร่วมตามช่องทางที่รัฐเปิดโอกาส เช่น การเลือกตั้งและการประชุมประชาคม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ฐานพงศ์ มากนวล, สิริพัฒน์ ลาภจิตร และจิรายุ ทรัพย์สิน, (2568) ซึ่งชี้ว่าประชาชนในชุมชนท้องถิ่นมีแนวโน้มเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้นเมื่อกิจกรรมนั้นส่งผลโดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง ผลการวิจัยครั้งนี้จึงสะท้อนลักษณะการมีส่วนร่วมแบบดั้งเดิม (conventional participation) ที่ยังคงเป็นรูปแบบหลักของประชาธิปไตยท้องถิ่นไทย

2) ด้านการรับรู้ทางการเมือง

ผลการวิจัยพบว่า ด้านการรับรู้ทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความเข้าใจทางการเมืองในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเมืองท้องถิ่น แต่ยังมีข้อจำกัดในความเข้าใจเชิงโครงสร้างทางการเมืองระดับชาติ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ โอภาส จิตรระยงค์ (2565) ที่พบว่า การรับรู้ทางการเมืองของประชาชนไทยมักเกิดจากประสบการณ์ตรงและบริบทใกล้ตัวมากกว่าการวิเคราะห์เชิงระบบ นอกจากนี้ วัชรมน จันรอง (2564) ยังชี้ว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นชัดเจนกว่าบทบาทของรัฐบาลและสถาบันการเมืองระดับชาติ ซึ่งสะท้อนรูปแบบการรับรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริงมากกว่ามิติทางทฤษฎี

3) ด้านการสื่อสารทางการเมือง

ผลการวิจัยพบว่า ด้านการสื่อสารทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนว่าประชาชนมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงขาดความมั่นใจในความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล โดยเฉพาะจากสื่อสังคมออนไลน์ ผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของ ชนิตา รุ่งแพน (2565) ที่พบว่าประชาชนไทยใช้สื่อออนไลน์เป็นช่องทางหลักในการติดตามข่าวสารทางการเมือง แต่มีพฤติกรรมการรับรู้เชิงเผด็จการมากกว่าการแสดงความคิดเห็นโดยตรง ทั้งนี้ เพ็ญศิริพันธ์ สุขสมกิจ (2564) ระบุว่าความน่าเชื่อถือของข้อมูลจากหน่วยงานรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อทัศนคติและความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชน

4) ด้านพฤติกรรมทางการเมือง

ผลการวิจัยพบว่า ด้านพฤติกรรมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสะท้อนว่าประชาชนมีพฤติกรรมทางการเมืองในลักษณะการปฏิบัติตามหน้าที่พลเมืองเป็นหลัก มากกว่า

การแสดงออกเชิงรุกหรือการเคลื่อนไหวทางการเมือง ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุไรวรรณ เพชรแอน (2567) ที่อธิบายว่าพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนไทยส่วนใหญ่อยู่ในกรอบของความสงบเรียบร้อยและความเหมาะสมทางสังคม นอกจากนี้ พงษ์พิต วัฒนพงศ์ศิริ, สุรีย์พร สลับสี (2563) ยังชี้ว่าบริบทวัฒนธรรมการเมืองไทยมีอิทธิพลให้ประชาชนเลือกแสดงพฤติกรรมทางการเมืองในระดับที่ไม่ขัดแย้งหรือเผชิญหน้ากับอำนาจรัฐมากนัก

โดยสรุป ผลการอภิปรายสะท้อนให้เห็นว่าความคิดเห็นของประชาชนต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสียมีลักษณะสอดคล้องกับบริบทการเมืองท้องถิ่นไทยโดยทั่วไป กล่าวคือ มีการมีส่วนร่วมในระดับการปฏิบัติหน้าที่พลเมือง มีการรับรู้และสื่อสารทางการเมืองในระดับปานกลาง และมีพฤติกรรมทางการเมืองที่เน้นความเหมาะสมและความมั่นคงทางสังคมเป็นสำคัญ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้ทางการเมืองควบคู่กับการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม ผลการวิจัยสะท้อนว่าประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับค่อนข้างสูง ขณะที่พฤติกรรมทางการเมืองโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยพฤติกรรมที่พบมากคือการปฏิบัติตามหน้าที่พลเมือง โดยเฉพาะการใช้สิทธิเลือกตั้งและการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ขณะที่การรับรู้ การสื่อสาร และพฤติกรรมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งบ่งชี้ถึงข้อจำกัดด้านความรู้เชิงโครงสร้างและการเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ ดังนั้น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองควรพัฒนาไปสู่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองที่ต่อเนื่อง เชื่อมโยงกับบริบทชีวิตประจำวัน และสามารถนำไปสู่การมีส่วนร่วมเชิงนโยบายในระยะยาว ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรพัฒนากลไกและกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างหลากหลายและต่อเนื่อง เช่น การจัดเวทีประชาคมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นอย่างแท้จริง การใช้สื่อออนไลน์ควบคู่กับช่องทางสื่อสารของหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อเผยแพร่ข้อมูลทางการเมืองที่ถูกต้อง เข้าใจง่าย และน่าเชื่อถือ รวมถึงการส่งเสริมการเรียนรู้ทางการเมืองในระดับชุมชน เพื่อเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจเชิงโครงสร้างทางการเมือง อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตยท้องถิ่นอย่างยั่งยืน 2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป คือ การวิจัยในอนาคตควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังพื้นที่อื่นที่มีบริบททางสังคมและการเมืองแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน นอกจากนี้ ควรนำกรอบแนวคิดทางทฤษฎี เช่น ความสามารถทางการเมืองที่รับรู้ (internal และ external political

efficacy) หรือรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบดั้งเดิมและแบบใหม่ มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์เชิงลึก รวมทั้งใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพหรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่สะท้อนมิติความคิดและประสบการณ์ของประชาชนอย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ชนิตา รุ่งแพน. (2565). การสื่อสารทางการเมืองกับการรับรู้ข่าวสารของประชาชนไทย. วารสารรัฐศาสตร์, 43(2), 89–112.
- ฐานพงศ์ มากนวล, สิริพัฒน์ ลาภจิตร และจิรายุ ทรัพย์สิน. (2568). การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลกันทรารมย์ อำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ. วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 16(1), 115-128.
- พงษ์พัทธ์ วัฒนพงศ์ศิริ, สุรีย์พร สลับสี. (2563). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่นในเทศบาลบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 1(2), 204-209.
- พระมหาทัศนพงษ์ ชยเมธี. (2563). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เพ็ญศิริรินทร์ สุขสมกิจ. (2564). ความน่าเชื่อถือของสื่อกับทัศนคติทางการเมืองของประชาชน. วารสารสื่อสารมวลชน, 12(1), 55–78.
- วัชรมน จันรอง. (2564). การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเล่า อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัชรมน จันรอง และ พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า. (2567). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่น. วารสารวิชาการสังคมศาสตร์สมัยใหม่, 1(4), 1–12.
- ศักดิ์ชัย จันทนา, พีระพงศ์ ภักดิ์ศรี และปะการัง ชื่นจิตร. (2564). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลเป็ริง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ. ใน สารนิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่น. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า.
- สุพจน์ พงษ์พัฒนา. (2564). การรับรู้และความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชนในสังคมไทยร่วมสมัย. วารสารสังคมศาสตร์, 33(1), 1–20.
- อนุสรณ์ ธรรมใจ. (2563). ประชาธิปไตยกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- อุไรวรรณ เพชรแอน. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดพิษณุโลก. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 9(1), 1-15.
- โอภาส จิตรระยนต์. (2565). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าพระธาตุอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Almond, G. A., & Verba, S. (1963). *The civic culture: Political attitudes and democracy in five nations*. Princeton University Press.
- Campbell, A., Gurin, G., & Miller, W. E. (1954). *The voter decides*. Row, Peterson and Company.
- McNair, B. (2018). *An introduction to political communication* (6th ed.). Routledge.
- Norris, P. (2002). *Democratic phoenix: Reinventing political activism*. Cambridge University Press.
- Verba, S., & Nie, N. H. (1972). *Participation in America: Political democracy and social equality*. Harper & Row.
- Verba, S., Scholzman, K. L., & Brady, H. E. (1995). *Voice and equality : Civic voluntarism in American politics*. Harvard University Press.